

І М Е Н Е М У К Р А Ї Н И
Р І Ш Е Н Н Я
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

У справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення положення пункту 6 частини першої статті 106 Конституції України (справа про проголошення Президентом України всеукраїнського референдуму за народною ініціативою)

м. Київ
15 жовтня 2008 року *Справа N 1-38/2008*
N 23-рп/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича- головуючого,

Бауліна Юрія Васильовича,

Бринцева Василя Дмитровича - доповідача,

Вдовіченка Сергія Леонідовича,

Головіна Анатолія Сергійовича,

Джуня В'ячеслава Васильовича,

Дідківського Анатолія Олександровича,

Колоса Михайла Івановича,

Лилака Дмитра Дмитровича,

Маркуш Марії Андріївни,

Мачужак Ярослави Василівни,

Нікітіна Юрія Івановича,

Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,

Ткачука Павла Миколайовича,

Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення положення пункту 6 частини першої статті [106 Конституції України](#).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей [39](#), [41](#) Закону України "[Про Конституційний Суд України](#)" стало конституційне подання 51 народного депутата України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею [93](#) Закону України "[Про Конституційний Суд України](#)" є практична необхідність в офіційній інтерпретації зазначеного положення статті [106 Конституції України](#).

Заслухавши суддю-доповідача Бринцева В.Д. та вивчивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб'єкт права на конституційне подання - 51 народний депутат України - звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положення пункту 6 частини першої статті [106 Конституції України](#) стосовно повноваження Президента України проголошувати всеукраїнський референдум за народною ініціативою та з'ясувати:

- чи є повноваження Президента України, визначені пунктом 6 частини першої статті [106 Конституції України](#), щодо проголошення "всенародного" референдуму за народною ініціативою конституційною нормою зобов'язального характеру, яка покладає на нього як гаранта додержання [Конституції України](#), прав і свобод людини і громадянина обов'язок забезпечити реалізацію права на здійснення волевиявлення через референдум як форму безпосередньої демократії;

- чи є підписання Центральною виборчою комісією протоколу про дотримання умов та наявність підстав щодо призначення референдуму за народною ініціативою в контексті частини другої статті [72 Конституції України](#) правовим фактом (підставою) невідкладного (негайного) проголошення Президентом України всеукраїнського референдуму за народною ініціативою.

Практичну необхідність у роз'ясненні та офіційній інтерпретації цього припису суб'єкт права на конституційне подання обґрунтовує неврегульованістю в Законі України "[Про всеукраїнський та місцеві референдуми](#)" питання обсягу прав і обов'язків Президента України стосовно проголошення ним всеукраїнського референдуму за народною ініціативою.

На думку народних депутатів України, відсутність у чинному законодавстві України механізмів реалізації конституційного повноваження Президента України щодо проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою призводить до неоднакового розуміння щодо застосування главою держави вказаного положення пункту 6 частини першої статті [106 Конституції України](#) як норми прямої дії.

2. Свої позиції щодо порушених у конституційному поданні питань висловили Президент України, Голова Верховної Ради України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Міжрегіональна

академія управління персоналом.

3. Проведені Конституційним Судом України дослідження матеріалів справи, системний аналіз відповідних положень [Конституції України](#) та інших правових актів дають підстави для таких висновків.

3.1. [Конституція України](#) проголошує, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави ([частина друга статті 3](#)) ; єдиним джерелом влади в Україні є народ ([частина друга статті 5](#)) .

Право Українського народу на безпосередню реалізацію влади шляхом проведення всеукраїнського референдуму - народного волевиявлення - закріплене в статті [69 Конституції України](#), а право громадянина на участь у такому референдумі передбачене частиною першою статті 38, частиною першою статті [70 Конституції України](#).

Отже, [Основний Закон України](#) не тільки проголошує здійснення влади народом, а й визначає конкретні механізми його реалізації, насамперед, через референдум.

Відповідно до частини другої статті [72 Конституції України](#) всеукраїнський референдум проголошується за народною ініціативою на вимогу не менш як трьох мільйонів громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення референдуму зібрано не менш як у двох третинах областей і не менш як по сто тисяч підписів у кожній області.

3.2. Згідно з [Конституцією України](#) Президент України є гарантом додержання [Конституції України](#), прав і свобод людини і громадянина ([частина друга статті 102](#)) , він зобов'язаний діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачених [Конституцією](#) та законами України ([частина друга статті 19](#)) .

За змістом пункту 6 частини першої статті [106 Конституції України](#) Президент України не тільки призначає референдум щодо змін [Конституції України](#), а й проголошує всеукраїнський референдум за народною ініціативою.

Системний аналіз цієї конституційної норми і положень статей [69, 72 Конституції України](#) вказує на те, що проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою є обов'язком Президента України.

Український народ відповідно до частин другої, третьої, четвертої статті [5 Конституції України](#) є єдиним джерелом влади, яку він здійснює безпосередньо і не може бути ніким обмежений або позбавлений права висловлювати свою волю на всеукраїнському референдумі.

Ініціатива громадян України щодо проведення такого референдуму у разі дотримання конституційної процедури організації і проведення його початкової стадії повинна бути реалізована відповідно до чинного законодавства.

Згідно з пунктом 20 частини першої статті [92 Конституції України](#) виключно законами України визначаються організація і порядок проведення виборів і референдумів.

У Рішенні Конституційного Суду України від 16 квітня 2008 року [N 6-рп/2008](#) (справа про прийняття Конституції та законів України на референдумі) зазначено, що на даний час ці питання регулюються Законом України "[Про всеукраїнський та місцеві референдуми](#)" у частині, що не суперечить [Конституції України](#), та Законом України "[Про Центральну виборчу комісію](#)".

При цьому треба виходити з того, що норми [Конституції України](#) є нормами прямої дії ([частина третя статті 8](#)) і відсутність детального унормування процедури проведення референдумів не звільняє Президента України від обов'язку його проголошення.

Підстави проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою ґрунтуються на конституційних засадах. Лише за умови дотримання вимог, визначених статтею [72 Конституції України](#), Президент України зобов'язаний проголосити такий референдум. Відповідний указ Президента України видається з дотриманням процедури, встановленої нормами Положення про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України, затвердженого Указом Президента України від 15 листопада 2006 року [N 970](#).

Конституційний Суд України вважає, що саме з метою реалізації права на народне волевиявлення, проголошення референдуму у референдумному праві виокремлено у самостійний інститут. Слово "проголошення" означає, зокрема, офіційне оголошення, обнародування, доведення до загального відома, офіційне сповіщення про початок та настання певної події. Тому повноваження Президента України проголошувати всеукраїнський референдум за народною ініціативою залежить від волі визначеної [Конституцією України](#) кількості громадян України, які ніким не можуть бути позбавлені права щодо реалізації їхньої ініціативи.

Застосування в Україні конкретного механізму проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою відповідним указом Президента України визнано Конституційним Судом України таким, що відповідає [Конституції України](#) (Рішення Конституційного Суду України від 27 березня 2000 року [N 3-рп/2000](#) у справі про всеукраїнський референдум за народною ініціативою).

Таким чином, в аспекті конституційного подання положення пункту 6 частини першої статті [106 Конституції України](#) у системному зв'язку з положеннями частини другої статті [5 Конституції України](#) слід розуміти так, що виключне право народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні на здійснення свого волевиявлення через всеукраїнський референдум за народною ініціативою не може бути обмежене Президентом України, який зобов'язаний оприлюднити ініціативу громадян України, визначену відповідно до частини другої статті [72 Конституції України](#) та засвідчену в установленому порядку Центральною виборчою комісією, проголосивши проведення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою.

4. У конституційному поданні також наголошується, що за наявності підстав (правового факту), а саме підписання Центральною виборчою комісією протоколу про загальні підсумки збирання підписів громадян України під вимогою про проведення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою, Президент України зобов'язаний "невідкладно (негайно) видати указ про проголошення референдуму і визначення дня його проведення".

Вирішуючи це питання, Конституційний Суд України виходить із того, що ні [Конституція України](#), ні Закон України "Про всеукраїнський та місцеві референдуми" від 3 липня 1991 року [N 1286-XII](#) із наступними змінами (в частині, що є чинною відповідно до пункту 1 розділу XV "Перехідні положення" [Конституції України](#)) не встановлюють часових критеріїв щодо проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою. Оскільки організація і порядок проведення референдумів регулюються виключно законами України (пункт 20 частини першої статті [92 Конституції України](#)) , тому строки, протягом яких Президент України зобов'язаний видати відповідний указ, повинні бути визначені законом. Усунути цю прогалину шляхом тлумачення конституційних норм неможливо.

Отже, це питання невідомче Конституційному Суду України, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження відповідно до пункту 3 статті [45](#) Закону України "[Про Конституційний Суд України](#)". Виявлення таких підстав у процесі пленарного засідання згідно з пунктом 1 параграфу 51 [Регламенту Конституційного Суду України](#) тягне за собою припинення конституційного провадження в цій частині.

Враховуючи викладене та керуючись статтями [147, 150 Конституції України](#), статтями [45, 51, 63](#) Закону України "[Про Конституційний Суд України](#)", пунктом 1 параграфа 51 [Регламенту Конституційного Суду України](#), Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. В аспекті конституційного подання положення пункту 6 частини першої статті 106 [Конституції України](#), згідно з яким Президент України проголошує всеукраїнський референдум за народною ініціативою, слід розуміти так, що Президент України зобов'язаний проголосити такий референдум, якщо його ініційовано з додержанням встановлених [Конституцією](#) та законами України вимог щодо організації і порядку проведення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою.

2. Припинити конституційне провадження у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення положення пункту 6 частини першої статті [106 Конституції України](#) стосовно визначення строку проголошення Президентом України всеукраїнського референдуму за народною ініціативою на підставі пункту 3 статті [45](#) Закону України "[Про Конституційний Суд України](#)" - невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у "Віснику Конституційного Суду України" та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ